

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP.

AZ EGYHÁZ ÉS ISKOLA KÖRÉBŐL.

<p>Szerkesztőség: hova a lap szellemi részét illető minden küldemény intézendő N.-Péterfia utca 348 szám.</p>	<p>Megjelen havonként háromszor, 5-én, 15-én és 25-én egy, illetőleg másfél iven. Előfizetési ár egész évre 4 frt., félévre 2 frt., Hirdetések díja: 100 szóig 1 frt., 200 szóig 2 frt., a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. harmadiknál 70 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.</p>	<p>Kiadó hivatal: hova a lap anyagi dolgaira vonatkozó minden közlemény és küldemény intézendő. Fűvészkert utca 1080.</p>
--	--	--

Zwingli Ulrik

élete és reformatori működése főbb vonásokban.

— Erdős Józseftől. —

(Folytatás.)

I. Wildhaustól Zürichig. (1484 - 1519.)

A szép Toggenburg völgyének keleti részén fekszik Wildhaus község, hol a 15. század utolsó felében egy kegyes házaspár élt: Zwingli Huldreich és neje Meili Margit, környezve gyermekeik kedves csoportjától. E család egyik sarja volt Ulrich, kit 1484. évi január 1. napján ajándékozott az Ur szüleinek s a keresztyén egyháznak, hogy általa is terjedjen az evangyéliomi világosság sokaknak lelki üdvére. Első gyermekéveit családi körben, szülei oltalom és figyelmes gondozás alatt töltötte s kilencz testvére közt korán kitűnt kedélyének élénksége és szellemi fogékony-sága által. Szülei lelkészi pályára szánták, már csak azon okból is, mert atyai és anyai nagybátyjai is lelkészek valának. Gyermekei fogékony kedélye a szülei tűzhelyen, családi társas körben nyerte az első benyomásokat, melyeknek hatásai életének későbbi éveiben határozottan észlelhetők voltak. Tapasztalat szerint a gyöngye gyermeki szívben az első behatások legtöbbször gyökeret vernek s idő multán az egyéniséghez képest különféle alakban nyilvánulnak. Hogy maradhatott volna eredménytelen Zwingli életében is mindaz, a mit a családi körben mint gyermek a szülei ajkáról hallott? Hiszen még alig egy évtized telt el az ő születése előtt, hogy Helvétia hazaszeretettől lángoló fiai Merész Károly nagy hadseregét tönkre téve, a köztársaság szabadságát kivívták s a honfiai lelkesedés csodás hatásáról bizony-ságot adtak Európa népeinek. Mindenkinél élénk emlékeze-tében élt még ama győzelem, mindenik családfő erről s a dicső multról regélt fiai előtt. Ezt tette az öreg Zwingli is, ki mint községének előljárója, hivatásszerűleg ápolta a haza iránti szeretetet s élesztette annak melegét. — Tog-genburg vidéke is ama győzelem következtében szabadult fel a szentgalleni apátság kegyuri főhatósága alól. — Mily lelkesedéssel beszélt mindezekről a tisztas családapa gyermeki előtt, mi által bennök s kivált Ulrich fiának szí-vében a köztársaság iránti szeretet s e szabadság utáni vágyat igyekezett ápolni. Ez azon egyik fővonás a gyermek Zwingli életében, melyet nem szabad figyelmen kívül hagyni. Kegyes nagyanyjának s atyai nagybátyjának bibliai elbe-

szélései pedig felébreszték benne a vallásos érzelmet s az isteni igazság diadalra juttatásának hő vágyát. Ez szintén oly körülmény, mely élete későbbi folyamának megértését megkönnyíti. S ha még hozzáveszszük mindezekhez azon ha-talmas benyomást, melyet a gyönyörű alpesi vidéken növe-kedett gyermekre, a természet csodás erejű varázsa, a menydörgés moraja, vagy a kelő és lenyugvó nap azon sajá-tos pompája gyakorolt, mely csak is alpesi vidékek lakóinak jutott élvezetül: azonnal tájékozást nyerünk mind arról, a mi Zwinglit már gyermekkorában gyönyörködtette, lelkesé-désre buzdulni tanította s életének irányát mintegy sejteni engedte.

Az 1494. évtől, tehát tiz éves korától kezdve tizenöt éves koráig történt iskolai neveltetéséről kevés adataink vannak; de ezek is elegendők annak bizonyítására, hogy ifjui szívébe a vallás, haza, tudomány és szabadság iránti szeretet jó korán beoltatott. Első nyilvános tanítója Binzli volt Bazelben, kit adataink után tudós és szelidlelkű férfiu-nak ismerünk. Innen Bernbe ment Wölflin (Lupulus) Henrik gondos vezetése alá, ki nagy tudományu s az ókori klasz-szikusokat alaposan ismerő egyén volt, kitől oly alapos készséget nyert, hogy már 1499-ben a bécsi egyetemet kereshette föl. Itt találta két honfitársát Vadian-t és Gla-reanus-t, kiket I. Miksa császár a költők babérkoszorújával tüntetett ki. A három sweizi ifju a bölcsészet és római klasz-szikusok szorgalmas tanulmányozására szentelte idejét. — Ugyanez időben tanultak itt Heigerlin és Enk — ki rende-sen Ecknek iratik, — kik később tudvalevőleg a reformá-czióznak leghevesebb ellenségei voltak.

Az 1502. évben kevés szünet után a bázeli egyetemen, a nyugoti tudományosság e központjában találjuk Zwinglit, hol Wolfgang Fabricius Capito és Jud Leo barátaival együtt, az első szilárd theologiai alapot Wittenbach Tamás tanártól nyerte, a ki a latin és görög irodalomban, közelebről pedig a szentírásban mély alapossággal s széles ismeretekkel rendelkezett, s tanítványait a hiu okoskodások sivár mezejéről az isteni ige élő forrásához kívánta vezetni. Zwingli nagy odaadással és ragaszkodással csüggött mes-terén, ki mintegy prófétai lélekkel sejtette, miszerint közelg az idő, midőn a scholasztikus theologiai rendszer megdől és az egyház régi tana, Isten igéjének alapján ismét teljes ér-vényre jutand. Wittenbach volt az első, ki Zwinglit a szent-írás olvasására buzdította s amaz üdvigazságra vezérelte, hogy Krisztus halála az egyedüli elégtétel a mi bűneinkért. Zwingli theologiai tanulmányai tehát határozott és szilárd

alapon nyugosznak s már mint ifju theologus eljutott azon meggyőződésre, miszerint az igazság egyedüli kuforrása a szentírás.

2. Miután ifjui tanulmányait bevégezve, 1506-ban a magisteri rangot kiérdemelte: Glarusba hivatott lelkésznek. Ez állásának elfoglalása új időszak kezdete rá nézve. Ekkor és itt kezdett önállóan buvárkodni, tanulmányozni; belemélyedt az ujszövetség, főleg János evangéliomának és Pál apostol leveleinek olvasásába, miket 1516-ban sajátkezűleg lemásolt s mindig magával hordozott. A szentírás szorgalmas tanulmányozásával egyidejűleg fejlődött nála a hitbeli meggyőződés, melynek alapján később az evangéliomi igazságot győzelemre juttatni buzgólkodott. Ezenkívül előszeretettel tanulmányozta mirándolai Picus iratait s a klaszszikusokat, azon gyakorlati czél elérésére, hogy hallgatóit az evangéliom örök kincseinek megismerésére vezérelhesse. Tanult, hogy másokat taníthasson s az üdvigazságok hirdetése által öntudatos keresztyéni életet teremtsen a hivekben. „Percipiebat — mondja Myconius — quam multa nosse oporteret, cui munus ad docendum Dei gregem commissum esset, inprimis scientiam Dei necessariam — tum orationem.“ Valódi gyakorlati lelkészsze, prédikátorrá törekedett magát kiképezni; mint ilyen, az egyházi szokások, hagyományok és intézmények eredetét, fejlődését s a keresztyéni hitéletre gyakorolt nem üdvös hatását élénk megfigyelése és vizsgálódása tárgyává tette. Ama megdönthetetlen bibliai igazságok, hogy a megigazulás hit által van s a bűnök bocsánata ingyen kegyelemből Krisztus érdemeiért adatik, továbbá, hogy a megtérés az igazi keresztyéni élet egyik főfeltétele: már ekkor öntudatos meggyőződésévé váltak s szükségképen a keresztyéni istentisztelet lényegének megismerésére s másokkal való megértetésére vezették őt. De még nem érkezett el az idő, sőt maga is gondosan került minden alkalmat, hogy e hitbeli meggyőződését nagyobb körben terjeszsze, annyival kevésbé engedte magát ifjui hév által kormányoztatni. Az írás mélyebb és behatóbb megismerése képezte a glarusi lelkész vágyát és feladatát s minél szilárdabb lett alatta a talaj, annál határozottabbak, hatalmasabbak voltak egyházi beszédei, melyekben korának és hazájának uralkodó bűneit, a veszedelmes és erkölcsrontó zsoldos szolgálatot ostromolta. Glarusi lelkészkedése alatt mint tábori lelkész két ízben (1513. és 1515.) vett részt a francziák elleni háboruban, melyben a sweiziak, mint az egyház védői harcoltak Felső-Olaszországnak a pápai uralom alá hódítása végett. E hadjáratok alatt azon tapasztalatra jutott, miszerint a pápaság inkább a világi uralom, mint az igazság győzedelme és terjesztése érdekében harcol. Ugy ezen keserű tapasztalat, mint azon szomorú helyzet látása, hogy a sweizi vitéz ifjuság hiu s csalárd ígéretekért és bűnbocsánat nyerhetés ürügye alatt, a pápák hatalomvágyó terveinek kivitelére, zsoldos csapatként oda hagyja a hazát; majd a francia királyok által megvesztegetve, nem átallanak könnyelműen azok zsoldosaiul szegődni: mindez elkedvetleníté a hazája dicsőségéért és az evangéliomi igazság diadaláért nemesen buzgó ifju lelkész s glarusi állomását, a francia királpártiak ellenségeskedése és rágalmai miatt elhagyva, segédlelkészi minőségben 1516 nyarán Einsiedelnbe ment.

(Folyt. köv.)

V á l a s z

nt. Peterdy Károly és Sütő Kálmán uraknak a „Vallás és zsidó történet“ czimű czikkre.

(Folytatás.)

A népiskolai tanügyi bizottság bibliai történetek tanítására vonatkozó véleményének indokolása a következő alaptételekre vihető vissza:

1. Gyermeki felfogásnak a történeti tanak felel meg, miért a vallásos oktatásnál a történeteknek meg kell előzni s elő kell készíteni a tanokat. A hit és erkölcsstan igazságait először történetekben adjuk tehát, aztán fejtsük ki e külsőségekből s foglaljuk rendszerbe.

2. A történeteket a bibliából vegyük, mivel a vallásnak magának is története van s a fejlődés azon menetén, mely a bibliai történetekben előadatik, nem csak az emberi nemzet haladt át, hanem nagyjából áthaladt minden ember.

3. A bibliai történettannításnak anyagi tekintetben is meg van a haszna; a nevelés alaki czélját tekintve pedig, azok tanítása kifogás alá sem jöhet.

4. A bibliai történetek tanítására általánosságban felállított elvek, különösen illenek az ószövetség történeteire, mert

a) az ószövetség az az alap, melyen a keresztyén vallás felépült, — az a kezdet, hol a szellem-isten fogalmát először kifejtve találjuk;

b) az ószövetségi történetek a legalkalmasabb szemléltető alakok a vallástannítás számára, — ugyanis

α) a vallás concrét alakban, élő példában áll bennök előttünk,

β) tartalmuk tanulságos,

γ) alakjuk életeleven,

δ) egyszerűek, minden erőltetés nélkül gyermekek s patriarchalis viszonyok közt mozognak.

Felfogásom szerint legalább, ezeket az alapelveket kell, czéljához képest, részben vagy egészben megdönteni, azok helytelenségét kell kimutatni annak, a ki a tanügyi bizottság bibliai történettannításra vonatkozó véleményével ellenkező nézetben van s nézetét érvényre akarja juttatni. Sőt abban az esetben is ezt kell tennie, ha czélja nem egyéb, mint hogy „könnyen nyert igazat“ ne engedjen a bizottság véleményének. Lássuk, ezt teszik-e a „Vallás és zsidó történet“ nt. írói.

Mindjárt az első alaptételre ez a megjegyzésök: „Ez oly neveléstani elv, mely egy minden eszközzel s kellő idővel rendelkező tudományos képzésnél kétségtelenül nagy előnnyel szolgálhat vezéreszműl.“ Eltekintve a következő, de — miután behozott s a mondottak gyöngítésére szánt indokolástól, melyben arról van szó, hogy „ezen tanrendezettségg“ (már t. i. hogy előbb történetek tanítandók s csak azután a tanok) „népiskoláinkban fel nem található, sőt be sem vihető,“ (az egyházkerületi népiskolai tanterv életbeléptetésének 6-dik évében s épen azok nyilatkozata szerint, a kik a tanterv életbeléptetésére első sorban hivatvák s talán kötelezve is vannak;) s nem véve figyelembe azt sem, hogy ha még meg se próbálták, honnan meritik gyakorlati ellenérveiket s miből mondanak rá tapasztalattal indokolt bírálatot (habár e bírálat s annak összes érve az

idő rövidségére s a körülmények kedvezőtlen voltára zsugorodik is össze;) sőt nem tekintve most azt sem, hogy az alkalom és az idő kedvezőtlen voltából meritett érvelés élet' — mint alább látni fogjuk, — teljesen elveszi a népiskolai tanterv, melynek 1-ső és 2-dik lapjaira hivatkoznak ugyan a bírálók, de már a 3-dik és 4-dik s még inkább a 28-dik lapjára, legalább mostanában, úgy veszem észre, elfelejtettek ráfordítani: egyelőre elégedjünk meg annyival, hogy az első alapelv helyességét a bíráló czikk általánosságban elismeri.

Nem lehet ugyan valami nagy az örömünk ez elismerésen, mivel az csak „egy minden eszközzel s kellő idővel rendelkező, tudományos képzés“-re nézve van megadva. Hajlandó volnék ezt a „tudományos“ jelzőt tévedésből alkalmazottnak s a kellővel vagy helyessel egyértelműnek venni. Ugy de a czikk vége felé ismét előfordul és pedig nem minden guny nélkül. Így aztán már kezdem sejteni a dolgot, s ehez képest felmentve érzem magamat e tárgy minden további fejtegetésétől, a paedagogicának s didacticának békét hagyok, s egyszerűen csak annyit jegyzek meg, hogy eddigelé legalább, azt a képzést tartották tudományosnak, melyben a tanok, tételek és igazságok rendszerbe foglalva közöltettek a tanulókkal, nem pedig azt, melyben történetek előzik meg s készítik elő a tanok rendszeres tanítását.

A 2-dik alaptételt a czikk mély hallgatással mellőzi. Pedig szerintem éppen itt lett volna helyén a bibliával, nevezetesen annak ószövetségi részével leszámolni s megmutatni, hogy az újszövetségi történetek, melyeknek „vallásanyagul felhasználását“ sem az egyházmegye indítványja, sem a czikk nt. írói „távrolról sem kifogásolják,“ mikép taníthatók az ószövetségi mellőzésével. Vagyis más szavakkal, hogy is lehet hát falat rakni alap nélkül. Itt kellett volna továbbá bebizonyítani, hogy a vallásnak nincs története, — vagy ha van is, mi szükség sincs arra, hogy ezt tekintetbe vegyük a gyermekek vallásos képzésénél. Azt az eddig eleminek tartott, de most már tudományosnak bizonyult tanmódot, hogy t. i. szemléletről fogalomra, konkrét példából abstract igazságra, történetből kell tanra emelkedni, — mint hiába valót, kivihetlent elvetve, itt kellett volna az új tanmódszer elveit, a theologia és paedagogia egyesített eszközeivel lerakni, hogy aztán a főtétel alaposan indokolva, kellő világításban álljon előttünk s meg legyünk győzve a felől, hogy t. i. „az ószövetségi vagyis zsidó történetek“ a keresztyén vallástannál „hit és erkölcs tananyagul“ fel nem használhatók. És ezt talán meg is várta volna a „Debreczeni Protestáns Lap“ theologailag művelt s paedagogicában jártas, vallását, egyházát, iskoláit, de a bibliát is szeretve tisztelő olvasó közönsége azoktól, a kik egy egyházkerületi bizottság véleményét bírálat alá veszik előtte. De mivel a czikk nt. írói ezt nem tették, haladjunk tovább, a 3-dik alaptételre.

E tétel első felében a bibliai történettannal szemlélésről van szó, s erre nézve már láttuk s úgy hiszem, kellő méltánylással fogadtuk „a logika törvényei szerint“ lehozott következtetést. Így tehát csak azokat a megjegyzéseket kell még figyelembe vennünk, melyek a bibliai történetek tanítása által, alaki tekintetben elérendő célra nézve tételnek.

A bizottság véleményét e tekintetben, teljesen osztani látszanak a czikk nt. írói. Sőt abból, hogy a bibliai történe-

tek tanítása szellemileg fejleszti a gyermekeket, egy, a véleményben mellékesen felhozott körülményre támaszkodva, érvt igyekeznek keresni, arra nagyon is rászorult állításuk támogatására nézve; majd a vélemény egyik idézetének kapcsában azt jegyzik meg, hogy „ezen idézetből nem más, hanem szintén csak az olvasható ki, hogy az ószövetségi történetek általános jellemű elbeszélések természetével bírnak s vele éppen nem lehet érvelni a mellett, hogy azok a ker. hit és erkölcs tananyagául dolgoztassanak fel.“

Ama mellékesen felhozott körülménynél elfelejtették megnézni a nt. urak, hogy ott általában az összes bibliai történettannal s nem csak az ószövetségről van szó. Figyelmen kívül hagyták továbbá azt is, hogy az a „nagy kultúr nemzet“ állama, keresztyén állam. Végre talán azt sem vették tekintetbe, hogy a bibliai történettannál, magok a történetek csak eszközök bizonyos hittani és erkölcsi igazságokra nézve s ezt ama „nagy kultúr nemzet tanfőfői“ nem csak jól tudják, hanem sikerrel alkalmazzák is. A mi pedig az idézet kapcsában tett megjegyzést illeti, abból, „hogy az ószövetségi történetek általános jellemű elbeszélések,“ inkább lehet a mellett, mint az ellen érvelni, „hogy a ker. hit és erkölcs tananyagául dolgoztassanak fel“ a vallástannal kezdő fokán. Nem tekintve ugyanis egyelőre még az ó és újszövetség egymáshoz való viszonyát s nem hivatkozva egyházunk egyik alapelveire, mely a teljes szentírás s így az ószövetséget is hitünk és cselekedetünk zsinórmértékének mondja, csak azt emelem ki, hogy előbb talán mindnyájan emberek vagyunk s csak azután leszünk keresztyének, sőt maga a Jézus Krisztus sem jött, hogy a törvényt (t. i. az ószövetséget) eltörölje, hanem sokkal inkább, hogy betöltse. A vallásoknak vannak bizonyos érintkezési pontjaik, az ószövetségi vallás pedig a keresztyénre nézve éppen alap, melyen felépül; az ígét, mely benne beteljesedik. Így ha általános jelleműeknek és értékűeknek tartjuk is azokat a hit és erkölcs tananyagokat, melyeket az ószövetség történeteiből ki lehet fejteni, miután Istent és Isten tulajdonságait, gondviselését és vezérlését, bünt büntető igazságát, de egyszersmind irgalmát és kegyelmét stb. s az ígéretek, melyek a keresztyénségben beteljesedtek, megismerjük belőlök, nem csak a fejlődő gyermek-ember felfogó tehetségére való tekintetből, de magának a keresztyén vallásnak helyes megismertetése céljából is, méltán tehetjük vallásos oktatásunk tárgyává.

Nem tudom megérteni, hogy abból a célból-e, miszerint az ószövetségi történetek általános jellemű elbeszélések, vagy hogy a „ker. hit és erkölcs tananyagául“ nem dolgozhatók fel, elég az hozzá, hogy a bíráló czikk nt. írói hivatkoznak Árvay József tekintélyére, ki első rangú jutalmat nyert pályaművét „Ó- és újtestamentomi történetek“ című munkáját, „nem mint hit és erkölcs tananyagául, hanem mint olvasókönyvet adja át a népiskoláknak.“ Ez a hivatkozás abból a célból, hogy az ószövetségi történetek a ker. vallásra nézve hit és erkölcs tananyagul nem dolgozhatók fel, merőben téves. Az Árvay József hivatolt könyvének ugyanis ezeket kell tekintetbe venni. Először is az elsőrangú jutalmat a magy. ref. egyház egyetemes tanügyi bizottsága adta annak, mint keresztyén vallástani könyvnek. Másodsor, az olvasókönyv címet nem azért viseli, mivel hit és erkölcs tananyagokat nem szabad vagy nem lehet a benne előadott ószövetségi történetekből kifejteni, hanem azért, hogy

a lelketlen bekönyv nélkülezéstől ezzel is óvja a tanítókat. Jó lett volna ezt ama „meglepően visszás, mondhatni botránnyos kikérdezés vagyis vizsgálatok“ alkalmával tekintetbe venni. Harmadszor, van ennek az olvasókönyvnek egy két kötetes vezérkönyve is s annak első kötete épen az ószövetségi történetek tanításában ad utmutatást. Ugy látszik, nem ismerik a czikk nt. írói, azért ide írom az előszó 7-dik lapján, a 8-dik pont alatt foglalt sorokat: „A történetek (tehát az ószövetségi) külseje alatt nagyszerű vallásos erkölcsi igazságok rejlenek; azokat gondosan ki kell fejteni, mert épen azok teszik a történetek lelkét, melyet a tanítványok szívébe kell beleékelni.“ Negyedszer, nem csak általános vallásos erkölcsi igazságokat akar Árvay kifejtetni az ószövetségi történetekből, hanem p. o. mindjárt a következő, 9-dik pont alatt így szól: „a Jézus születését illetőleg, a karácson ünnepe előtt, az ótestamentomi szent történetek előadásában, egy visszapillantást tesz a tanító, elmondhatja az eset történetét, kiemeli a paradicsomi ígéretet, hogy az asszonynak magva meg fogja törni a kigyónak fejét, azaz, hogy Isten szabadítót támaszt az emberek közt, ki őket feloldozza a bűnök és azok büntetése alól: ez a szabadító Jézus volt.“ Ötödször, abban a bizonyos olvasókönyvben nem csak ószövetségi történetek, hanem ujszövetségi is foglaltatnak, melyeknek a vallásoktatásnál hit és erkölcsi anyagul felhasználását a nt. urak sem kifogásolták s így a nt. urak szavaival élve, a közt a mit Árvayval akartak bizonyítani s a mit Árvay bizonyít, „nagy ám a különbség.“

Van azonban a nt. urak czikkének egy helye, mely az Árvay tekintélyére hivatkozásnál is jobban sikerült. Ez a hely, elhagyva belőle a gunyos bevezetést, így hangzik: „kijelentjük, miszerint nincs ellenvetésünk s kifogásunk arra nézve, hogy e történetek (t. i. az ószövetségi) a népiskolai tantárgyak keretébe beszoríttassanak, csak hogy ez ne a keresztyén hit és erkölcsi czime alatt s ennek rovására eszközöltessék.“ Ez már aztán őszinte beszéd. Tehát azért, hogy a bibliából vannak véve, hogy a fejlődő ember felfogásához mértén, a keresztyén hit és erkölcsi közlését és helyes megértését előkészítik és megkönnyítik, hogy becses anyagot nyújtanak a vallásos oktatás számára s mind a vallástani természetének, mind a paedagogia kívánalmainak teljesen megfelelnek: a vallástani tantárgyak sorából kitörölendők. Mert hiszen csak nem fogják a nt. urak azzal indokolni az ószövetségi történeteknek a vallástani tantárgyak közül leendő kihagyását, hogy bennök olyan nemzeti-szerű emberek neve is előfordul, kiket manapság közönségesen zsidóknak hívnak. A kihagyásra eddigelé egyedül megállható okot pedig, magok a nt. urak s épen azzal fosztották meg minden erejétől, hogy nincs kifogásuk az ellen, miszerint az ószövetségi történetek, a vallástanon kívül, más népiskolai tanterv keretébe beszoríttassanak. Hogyan, „a tantárgyak óriási halmaza és bő terjedelme“ mellett, midőn ezek „80—90 gyermek körüli feldolgozása és közlése egyetlen tanítóra nehezül!“ Így lesz ama nevezetes „tanrendezettség“, mely népiskoláinkban „föl nem található, sőt be sem vihető“ valami más okra s nem épen egyedül az idő rövidségére és a körülmények kedvezőtlen voltára visszavihető.“

Átérve már most az ószövetségi bibliai történetek tanítását illetőleg a bizottsági véleményben felállított elvek

birálatára, itt sem találok én egyetlen megállható kifogást, semmi rendes birálatot azon elvek egyikére sem, melyek a bizottsági vélemény alapjául szolgálnak. Van ugyan egy-egy kiszakított részletre s egy felhozott példára terjedelmét tekintve aránylag elég hosszú elmefuttatás; de az ilyen az előtt, a ki azt tartja, hogy az elv megdöntése után, a lényegtelen körülmények, példák s hasonlatok önmaguktól elesnek, bírálóknak nem nevezhető. Ugyenek: „az ószövetségi nép a vallásnak classicus népe.“ A czikk végén e classicitas még párszor előjön. Egyik helyen gunyosan, hogy t. i. „az egyházmegyei közgyűlés a népiskolákat nem tartja oly tudományos intézeteknek, a melyeknél messzünnen, a classicus népektől és a műrekektől kölcsönözhetne anyagot.“ Majd egy kis ellenmondást akarva a véleményben kimutatni, midőn egy már fentebb méltatott kifejezést tesz „azok megnyugtatóra, kik oly szerelmesek az ószövetségi vagyis zsidó történetek classicus voltába, holott ezek egy másik, a vélemény által idézett szaktekintély szerint. gyermekies, patriarchalis viszonyokat érintő, egyszerű történetek.“

Ha hasonló fegyverekkel akarnék élni s gunyolni valót s ellenmondást akarnék minden áron keresni, a czikk e most felvett részlete is bő anyagot nyújtana rendelkezésemre. De nekem ilyen fegyverekre semmi szükségem. Azért viszonzás nélkül hagyva a gunyolódást, egyszerűen csak annyit jegyzek meg, hogy a czikk nt. írói nem abban az értelemben vették a classicust, mint a hogy a véleményben használva van s mint a hogy közönségesen használni szokták. Lehet valami classicus s mégis egyszerű s könnyen felfogható. S talán a classicitas egyik kelléke épen a könnyű felfoghatóság s egyszerűség. Ugyenek az ószövetségi történetek, s épen azért nem volt épen találó „a népiskolai növendékek felfogását nagy mértékben túlhaladó, valódi classicusok tanulmányozásá“-nak sem guny, sem ellenmondás céljából történt emlegetése. Ilyen szerencsésen van kiválasztva a bizottsági vélemény alapelveinek megdöntése helyett, a csak mintegy például s hasonlatul felhozott ama tétel fejtegetése is, hogy t. i. a művészek széptani érzéküket a görög műrekeken képezik s a jogászok tanulmányuk kiinduló pontjává a római jogot teszik. Erre ugyanis azt mondja a bíráló czikk: „a nevelés és képzés minden törvényeivel ellenkezik, hogy azt az egyént, ki később művészsze küzdötte fel magát, mindjárt kezdetben, míg még a rajz vagy szobrászat elemeivel nem ismerős, az ecsetet s vésőt kezelni sem tudja, oda állítanak egy műrekek kép vagy szobor elé, hogy most már képezze széptani érzékét, és a jogász a logika s a philosophia törvényeinek hosszabb tanulmányozása után veszi csak kezébe a római jogot.“

Megvallom, hogy ez, hasonlítva a többihez, kezd egy kicsit érvelés forma lenni. De többrendbeli halálos bajban szenved. Először is nem az életerére tapint a dolognak, hanem csak úgy kívülről simogatja. Aztán meg figyelmen kívül hagyja, hogy a mi a művésznek az ecset és a véső, az a fejlődő emberben a vallásos tehetség, — s a mi a jogásznak a logica és philosophia, az az Isten képére teremtett gyermekben az okos lélek s ennek egyik legszebb tehetsége az értelem.

Egyébiránt ez az egész érvelés igen könnyen visszafordítható. Mert ha olyan jól ismerik s méltányolni tudják „a nevelés és képzés minden törvényét“ a czikk nt. írói a művészek stb. képzésénél, mi az oka, hogy a vallásos okta-

tásban s épen az elemi iskolás gyermekek képzésénél nem óhajtják követni. Eltekintve ugyanis a görögök és rómaiak, a művészek és jogászok ugyis csak mellékesen felhozott példájától, itt talán mégis csak az elemi iskolai vallásos oktatásról van szó első sorban s nem ellenkezik-e „a nevelés és képzés minden törvényeivel,” hogy a nt. urak ujszövetségi történeteket akarnak taníttatni az ószövetségek nélkül; a keresztyén vallás felséges tanait akarják, minden helyes előkészítést mellőzve, megismertetni a fejletlen gyermekekkel s rendszeres hittant és erkölctant taníttatnának 8—10 éves gyermekeknek, mely esetben a rendszeres hit és erkölctan tanulásával, Jean Paullal szólva, a keresztyénség martyrjaivá tennék őket.

Kovács Lajos.

(Vége köv.)

Tudósítás a ref. egyetemes konvent üléseiről.

November 17-én nyitlak meg konventünk gyűlései a dunamelléki ref. egyházkerület tanácskozó termében Budapesten. Elnökök voltak b. Vay Miklós és Kun Bertalan. B. Vay Miklós megnyitó beszédében meleg hangon emlékezett meg a ref. egyház két nagy halottjáról, Nagy Péter püspök és a dunáninneni kerület főgondnoka, gr. Lónyai Menyhértől. Majd felemlítette, hogy a kormány megbizottai jelenlétében első ízben megtartott érettségi vizsgálataink lefolyása nem igazolta az aggodalmakat, melyeket némelyek az új iskolai törvények végrehajtásánál felmerülni hittek; intőleg szólalt fel egyszersmind, mennyire elengedhetlen kötelessége egyházunknak a prot. tanügyet minden rétegében tovább fejleszteni. Az itt felmerülő nehéz és fontos kérdésekkel foglalkozott a múlt márcziusi konvent által e tárgyban kiküldött bizottság, mely most jelentését beadta. Jelzi továbbá elnök, hogy a domesztikai végrehajtó bizottság is beadta jelentését és figyelmeztetve, hogy a domesztika-ügy további egészséges fejlődése nagyrészt a konventnek jelen alkalommal első ízben tanusítandó gyakorlati eljárásától függ, a tanácskozást megnyitottnak nyilvánítja.

A Nagy Péter és gr. Lónyai halála fölött a konvent jegyzőkönyvi kifejezést ad fájaldalmának.

Olvastatik Filó Lajosnak a konventi jegyzőségről lemondása. Majd Szász Béla felolvassa az egyetemes presbyterián szövetségről kidolgozott bizottsági jelentést, melyből örvendetesen kitűnt, hogy a magyar ref. egyház folytonosan fentartotta összeköttetését a Presbyterián Alliance-al. Az összeköttetést eddig főként a tiszántuli egyházkerület tolmácsolta, de most eljött ideje, hogy a konvent mint egyházunknak központi hatósága vegye kezébe a Presbyteri Szövetséggel való viszonyunk tovább ápolását. Erre nézve a bizottság több javaslatot terjeszt elő.

Majd Tóth Sámuel jegyző bemutatja a belügyminiszter leiratát a Hertelendi-falván megtelepült ref. vallású csángók részére építendő templom tárgyában. A kérdéshez a jelenlevő miniszterelnök is hozzászól és kijelenti, hogy a kormány saját kezdeményezéséből is segítyezésre szólítja fel a közönséget.

Következik a Bóthy Zsigmond, mint a végrehajtó bizottság alelnökének nagyérdekű betérjesztése a domesztikáról, e szerint a domesztikának évi összege 72,118 frt 96

kr, melyből 6072 frt 17 kr tőke természetű. Hátrálék 30—40 ezer forint. Kimutatás egyházkerületenkint ez:

Erdélyi kerület, évi járulék egy lélek után $3\frac{1}{7}$ kr, 10,681 frt 80 kr, tőke 797 frt 48 kr, összesen 11,479 frt 28 kr. Tiszántuli kerület, évi járulék egy lélek után $2\frac{3}{4}$ kr, 22,888 frt 46 kr, tőke 3598 frt 70 kr, összesen 26,486 frt 76 kr. Tiszáninneni kerület, évi járulék egy lélek után $5\frac{1}{10}$ kr, 12,654 frt 26 kr, tőke 940 frt 20 kr, összesen 13,594 frt 46 kr. Dunamelléki kerület, évi járulék egy lélek után $3\frac{1}{2}$ kr, 12,013 frt 81 kr, tőke 438 frt 69 kr, összesen 12,452 frt 50 kr. Dunántúli kerület, évi járulék egy lélek után $5\frac{3}{5}$ kr, 7806 frt 46 kr, tőke 300 frt 10 kr, összesen 8106 frt 56 kr.

Ezután folytatólag a végrehajtó bizottság jelentésének második része, a segély iránti kérvények olvastatnak fel. 375 darab kérvény érkezett be részint a szegényebb egyházaktól, részint szegény lelkészektől. Minthogy a kérvények közt több volt alaki tekintetben kifogásolható, kimondatott, hogy ezután egyöntetű eljárás végett folyamodási és felszerelési minták bocsáttassanak ki, valamint azt is, hogy a segélyezésre nézve, az egyházak és lelkészek jövedelmeiről felvett leltár alapján, bizonyos kulcs állapíttassék meg.

November 18-diki ülés.

Ez ülésben első tárgy volt a Fejes István és többek aláírásával benyújtott következő indítvány:

„Miután a főrendiházi tagság kérdésében református egyházunk egyeteme hivatalos alakban 1867 óta nem nyilatkozott, akkor pedig a következőket mondotta ki: Azon előjogokra s kiváltságokra nézve, melyekkel egyik vagy másik hitfelekezett és annak egyházi hivatalnokai bírnak, az egyetemes értekezlet közös nézete és óhajtása az, hogy azok teljesen megszüntetendők; ha azonban az állam törvényhozása által meg nem szüntetnének, azon esetben fentartja magának az egyetemes értekezlet, hogy egyházunkat illetőleg e tárgybeli nézetét és kívánalmát az 1848. XX. t. cz. alapján a viszonyokhoz képest annak idején nyilvánithassa.

Ennélfogva beállván azon idő, melyre nézve egyházunk a nyilatkozást magának fentartotta, tisztelettel kérjük az egyetemes konventet, hogy a fentemlített kérdésben határozni, illetőleg e tárgyban javaslattétel végett a jogügyi és közigazgatási bizottságot együttesen kiküldeni s megbizni méltóztatassék. Fejes István, Kiss Áron, Kőrmendy Sándor, Kerkapoly Károly, Szilágyi Dezső, Mocsáry Lajos.“

A konvent az indítványt elfogadta s az elnökséget megfelelően utasította.

Azután a domesztikai bizottság jelentését tárgyalta részleteiben a konvent.

Némi vitát keltett a szegedi ref. egyház számára papilak építésére a bizottság által megajánlott 150 frt. Némelyeknek ellenvetései után, Révész Bálint püspök felszólalására a segély megszavaztatott.

A tiszántuli kerület egyházai számára összesen 10,260 frt, az erdélyi számára 9050 frt, a dunamellékieknek 2570, a tiszáninnenieknek 3550, a dunántúliaknak 5050 frt szavaztatott meg.

November 19.

Az 1883-ik évről a domesztikából ki nem osztott 9000 frtnyi összeg Beöthy Zsigmond indítványára az 1884-ik évi bevételhez csatoltatott.

Kovács Albertnek, a közalap végrehajtó bizottsága jegyzőjének fizetését a konvent 400 frtról 600 frtra emelte, s a bizottság rendelkezésére szolgáló irodahelyiség kibérlésére 200 frtot szavazott meg.

Majd Szász Domokosnak következő indítványa fogadtatott el: „Mondja ki a főt. és méltóságos egyetemes konvent, hogy elaggott s szolgálatra képtelenné vált lelkipásztorok, valamint a papi özvegyek s árvák javára egy nyugdíjsegélyző intézet állítását feladatai közé tartozónak tekintvén, kebeléből hét tagu bizottságot küld ki az erre vonatkozó s szükségképen előzetesen megállapítandó alapszabály-tervezet tárgyában részletes javaslat készítése végett, utasítván a bizottságot arra, hogy munkálatát a konvent elnökségéhez oly időben terjeszse be, hogy az elnökség azt az egyházkerületekkel közölvén, az okoknak véleményes előterjesztésével kapcsolatban a konvent jövő évi rendes ülésében érdemleges tárgyalás alá vehesse.“

Ezután tárgyalás alá került a nagyváradi egyház örökváltsági ügye. Az egyház ugyanis az iránt folyamodott, hogy magát a közalapítványokba fizetendő évi adók alól, bizonyos töke lefizetése mellett örök időkre megváltsa. A végrehajtó bizottság javaslata alapján és mivel az illető évi összeg nem községi, hanem személyes teher, tehát község által le sem róható, a kérvényt elutasítja.

Majd szóba kerül, hogy a domesztikai 40%-nyi be nem fizetett évi járulék mi módon hajtassék be, a konvent elrendelte, hogy a hátrálékot a végrehajtó bizottság az eddigi gyakorlat szerint, és ha szükség a törvény értelmében hajtassa be.

November 20.

A reformált egyháznak a főrendiházi képviseltetése ügyében a konvent Szász Károly püspök indítványát hajlandó elfogadni, mely szerint a ref. egyház ezt csupán a teljes jogegyenlőség alapján óhajtja, hogy t. i. mind az öt egyházkerület püspökei és főgondnokai meghívassanak.

A gyűlés többi részét majdnem teljesen az államsegély ügyében kiküldött bizottság jelentése feletti vita foglalja el. A bizottság ugyanis a rendelkezésére álló adatok alapján megvizsgálván az egyház középiskoláinak helyzetét, úgy találta, hogy csupán a nagy-enyedi, halasi, budapesti, nagy-körösi, h.-bőszörményi, mező-túri, kisujszállási s részben a debreczeni és sárospataki középiskolák azok, melyek az új középiskolai törvénnyel szemben szükségleteiket fedezhetik. Konstatálja tehát a bizottság, hogy az államsegélyre szükség van és indítványozza, hogy a ref. egyháznak iskolai célokra évi átalányképen százezer, s egyszer mindenkorra ugyanilyen összeg kéressék a közoktatási kormánytól.

Szilágyi Dezső a bizottsági jelentést elvben elfogadja, de egyszersmind indítványozza, hogy az indokolás más szakokkal való szövegezésére bizottság küldessék ki és hogy csak annyi kérelmeztessek az államtól, a mi a magunk erejéből ki nem telik, tehát az évenként adandó összegek ne kerekítettessenek ki, hanem hivatkozzunk saját erőnkre is. A felterjesztés szövegezésére csakugyan külön bizottság küldetett ki.

Majd felolvastatik a máramaros-szigeti iskola államsegély iránti kérvénye, melynél élénk vita fejlődött ki. Némelyek azt hangsúlyozták, hogy egyes protestáns iskolák nem köthetnek semmiféle szerződést az állammal; mások

ajánlják addig várni, míg az általános segély kérdése eldőlt; némelyek ajánlják, hogy az illető iskola eddigi lépéseit hagyja helybe a konvent, miután azt a legnagyobb szükségből tette.

Végre is Mocsáry Lajos határozati javaslata fogadtatott el, melynek értelmében a m.-szigeti iskola államsegély ügye az általános segély sorsának eldőlése utánra halasztatik. (Folyt. köv.)

Anno 1674.

— Ajánlva Gyulai Pál és Bogisich Mihály uraknak. —

(Folytatás.)

6. Pápista magyar dallamok:

Ilyet találtam *hetet* a 30. 32. 35. 79. 167. 287. 427. lapokon. Ezekben mind a szöveg, mind a dallam rythmusa teljesen egyez, s magyar mind a kettő. — Ennek illusztrálására csak a 79. lapon levőt hozom fel:

Idvezlégys kis Jézus, lelkünk ébresztője;
Szomju s fáradt szívünk kedves éltetője,
Örök életünknek csuda megszerzője;
Testé lett ige.

A méretet akár 6+6 (közép metszettel), akár 4+2+4+2 veszem, mindig pompás magyar rythmust ad! s mind a hétnek dallama igen szép, sőt a 287. lapon levő

Jézusunk drága kinjában,
Légyen mi reménységünk;
Hogy ez bőjtnek szent utjában,
Lehessen segítségünk:
Békent Jézus vérében,
Forogjon mi elménkben,
Hogy minket ne ejtsen törben,
Kisértet gyarló testünkben

dallama valóban páratlan szép magyar énekül mondható!

Rátaláltam az 546. lapon erre a gyönyörű halotti énekre is, mit gyermek koromban oly nagy örömmel hallgattam egynémely öreg kath. kántortól:

1. Kis ártatlan, menyben éljen,
Noha itt aluszik mélyen:
Ah nyugodjál csendességben;
Élj angyalok seregében.
Mi értünk is szép virágszál,
Jézus előtt illatozzál.
2. Kedves gyenge termetedben,
Fényllettél rövid éltedben;
De most annál is frissebben,
Élsz angyalok seregében.
Mi értünk is stb.
3. Szép vagy, ártatlan lelkedben,
Drága Jézus köntösében,
Kit vöttél sz. keresztségben:
Élj angyalok seregében.
Mi értünk stb.
4. Szép virág már elplántálunk;
Kertész Jézusnak ajánlunk:
Angyalok közé számlálunk,
Mint hogy angyalnak találunk.
Mi értünk stb.

A legszebb halotti énekek egyike a világon! Szomjas kívánsággal keresém dallamát! . . . megtaláltam a 272. lapon eképen:

S. Bernardi. ad Christum Crucifixum.

Szövege: Salve mundi salutare;
Salve salve Jesus chare:
Cruci tunc me aptare,
Vellem vere tu scis quare.
Tuo me jungas amori;
Tecum Jesu, fac me mori.

a latin szöveg is olyan szép coriambus, mint az a szép halotti ének, de hát . . . a dallam nem magyar.

Nagy örömmel hallottam én a róm. kath. templomokban ezt a litánia előtti éneket:

Mennyországnak királynéja,
Irgalmasságnak sz. anyja,
Élet, üdvösség, reménység,
Üdvözlég szép szüz Mária!

Csak a muzikus *fülem hallja*, és csak a dallamot, — mert: életemet és üdvösségemet egyedül az én megváltó Jézusomban helyezem, mert az irás szerint (Csel. 4: 12.) „nincsen senkiben másban idvesség: mert nem is adatott emberek között ég alatt más nev, mely által kellene nekünk megtartatnunk,“ és — mondom — csak a dallamot hallja, mert igen infámis melismákkal éneklék ezt; így:

Mennyországnak királynéja,
Irgalmassáhágnak sz. anyja,
Élet üdvösség (ezzel megszabadnak) reméhénység,
Üdvözlég széhhép szüz Mária (épen ugy,

mikor t. Bogisich ur magyar rámára akarta huzni az Academia előtt, a Túróczi jézsuíta Cationale bemutatásakor — 1882. január 2. — a tót énekeket. Erre lásd: „Egyetemes Philologiai Közlöny“ 1884. 3—4. sz. az én reflexiomat), és im, ez a könyv a 36. lapon megmondja, hogy *ez az ének is latin*. Alma redemptoris mater!

Országszerte szokásos a pápista atyafiaknál az ének-szóval való bucsuztatás. Vidékenkint a kántorok nagyon használják e dallamot: „*Óh édes megváltóm, ne nézd bűneimet.*“ Nagyon szép dallam! de nekem mindig olyan idegenül tünt fel! Nálunk is meg van e dallam, legujabban a pápai halottas könyvben 58. sz. a. (a jó öreg Bocsor nem is osztotta be magyarosan!) im, itt megtaláltam e czim alatt a 236. lapon:

B. Jacopini, de Vanitate mundi.

Cur mundus militat, sub vana gloria . . . *tehát ez az általános használt dallam se magyar!*

Még egy figyelemre méltó *instructiót* találtam. A 209. l. ez áll: „*egy avagy két gyermek elől mondja czikkelyenkint (t. i. az énekeket), utánnuk a többi hogy a népek buzgóságra inditassanak, a szókat megértvén.*“ Ugyanilyen van az 547. lapon is. Lám! mióta I. Ferdinánd (1564.) megengedte, hogy a magyar pápista ember a templomban magyarul énekelhesen, oda értek az áldott jézsuíta atyák, a hol voltak régen már a reformátusok. hogy t. i. az énekeket diktálták, mert hát az „előszó“ szerint, az éneklési mézes madzaggal édesgették el a tévelygők Magyarországnak *nagyobb részét, a római sz. hitről!*

Kell még szólnunk az énekek irmodoráról, a belőlük kilátszó költészeti szépségekről is! Itt ismét szóljon helyettem a könyv, s mondja meg, miszerint a jézsuíta bélyeg eltörölhetlenül rá van nyomva. Az énekek legnagyobb részében

a *fülbe gyónás* (a jézsuítáknak e borzasztó eszköze) magasztaltatik és erőltettetik a hivekre, költői kifejezései pedig irtóztatók, péld. „*Az világi hiúságról.*“ 218. l.

2. Ez rossz világ nem is más,
Hanem csak játékos laptá:
Kit fel-fút kevély fűvás,
Jaj! ki magát hozzá szabta.
4. Mert az halálnak vámján,
Sem pénz, sem ruha nem böcsös:
Halál mind vissza hányván,
Szegény lelked marad görcsös.

10. Azért csak kötve higyjünk,
Mint rossz kománkat éltünkben;
Nagy óvást mézét szedjük,
Féket is tartsunk kezünkben.

11. Ha ez világ elragad,
Csak úgy jársz mint délczeg lovon:
Sok árkon lelked fárad,
Maradván élted hajszálon.

12. Inkább te ötet nyergeld,
S ott járjon a hol akarod:
Kívánságit is mérgeled,
S azzal az Istent urallod.

17. Rosszabb se légy hangyáknál,
Melyek jövendőt intéznek:
Nézz messzebb az orrodnál,
Kárt mulandók úgy nem téznek.

222. 1. Jaj pávák, kendős orczák,
Mái nap jöhet rátok sor!
Friss ifjak, nemes ifjak;
Testetek lehet ma is por.

264. 1. *Bőjti ének:*

Sokan voltak ilyek, s többi között im egy én,
Mindennap rihem kél,
De Isten irral kén

268. *Megjobbulásra serkentő:*

2. Italbéli nyalakodás, s étel azokat illesse,
Kiknek lelki jókban nincsen semmi lesse,
Méltó is tobzódás őket terhelhesse,
Lábok békóját csörgesse.
3. Bor ivó kényes hadnagyság,
Korcsmán vivó kapitányság,
Tisztiben tébolygó éktelen cigányság,
Kiben csak prédára vagy nagy kívánság;
Én vállamra soha nem hág.

(Balassa-Rimai énekekben is meg van ez!)

314. *Bőjti:*

4. Hasunk Jézus árulója,
Torkunk volt dúló s fosztója;
Fertelmes életünk,
Jézus megrontója;
Dühödt haragunk szíve szűrője,
Nagy fősvénységünk, rút eladója;
Sok szitkunk átkunk, ocsmány káromlója.

323. *Szent keresztéről:*

4. Ó áldott fa s tekintetes . . .
5. Áldott fa, kinek ágára
Akasztatott világ ára . . .

431. *A papokról, — Krisztus szól nekik:*

5. Bár valamely papban légyen szép tanítás,
De ez, rosz étellel csak farkas ordítás:
Mert ha szájában is az igaz megvallás:
Rosz cselekedettel, beljebb bujék Balázs.

456. *Gyónás:*

8. Az én hasam hizlalása,
Lőtt Jézusom apadása,
Nyelvemnek rosz káromlása,
Sz. lelkének elválása.

504. *Szüz sz. Apolloniáról:*

1. Nyavalyások szószóllója,
Foga fájók orvoslója . . .
2. Nyerd meg nekünk szolgálóidnak,
Hogy fogaink ne fájjanak.

505. *Mátyásról:*

3. A te drága sz. fejszéddel,
Ellenségünk hadát üzd el,
Szent fejszéd lelkünket mentse . . .

513. *Magdolnáról:*

3. Kényes tagjaimat ostor alá fogtam,
Czifrázott fejemet hamuba takartam . . .

522. *Bertalanról:*

4. Az mi bőrünket mi is nyuzhatjuk . . .
5. Adj sz. Bertalan téged követvén
Bőrünket se szánjuk . . .

524. *Mátéről:*

1. Sz. Máté apostol és evangelista,
Szerecsenek lelkét sz. igékkel mosta,
Misse szolgálatban vérét kiontotta.

455. *Gyónás:*

3. Nincsen is rútabb nálamnál;
Büdösebb vagyok ganéjnál,
Undokabb havi ruhánál,
Kigyónál, varas békánál!

Hogy nem találkozott egy magyar Erasmus, ki egy ily
czimű satyrát irt volna:

„*Carmina obscurorum virorum!*“

Ime! nyájas olvasó, ilyen az a könyv, a miről a magyar
irodalom-történet mestere *Toldy Ferencz* azt állítá, hogy
„*az ős magyar jellemet tisztán fentartó dallamok tekintetéből a
század (XVII.) legnevezetesebb művei közé tartozik!!!*“

Vajjon *Toldy Ferencz*, — ki tudtommal zenész nem
volt, s épen nem tudta megítélni hangtani tekintetből vala-
mely ének értékét, becsét, hová tartozandóságát, — *honnét
vette e minden alapot nélkülvő merész állítást? melynek im!
maga a könyv tartalma mond ellent!*“ Keressük.

Megmondja maga a „*Magyar költészet története*“ (II.
kiad. Pest, 1867.) 303. lapján, eképen:

„a Szegedi Lénárd egri püspök indításából és pártfo-
gásából eszközölt énekes könyv. Kassán, 1674 a magyar
egyházi zenészet és költészet lelkes és tudományos ismerője,

*Haas Mihály**) ítélete szerint, különösen a dallamok tekin-
tetéből is Szelepcsényi felett elsőseget érdemel, melyek itt
tisztán, egyszerűen, czifrázatlaul megőrizték az ősi magyar
jellemet: „*a szöveget tekintre pedig a szent öröm rózsái, a bűn
feletti bánat. a marczangoló lelkiismeret tövisei dús változékony-
ságban találhatók fel énekeiben, s a legmagasztosabb keresztyén
honszeretet szelleme nem egyet leng át közöttük.*“ Ez egyébiránt
mind a római egyház régi, mind a tizenhetedik században
ezekhez járult újabb énekeiről nagy részben elmondható.

Hanem hát midőn az ember elfogulatlanul akar buvár-
kodni az irodalom történet mezején, nem az a fő czél, hogy
mit mond *Toldy*, mit mond *Haas Mihály*; hanem az, hogy
mit mond az a könyv, mely kezünk alatt van, melylyel fog-
lalkozunk?

Kálmán Farkas.

(Vége köv.)

Különfélék.

A h.-m.-vásárhelyi főgymnasiumról örvendetes tudósítást
veszünk át a „Hódmező-Vásárhely“-ből. A mint ugyanis,
írja nevezett lap, a főgymnasiumi felügyelőség vette azon
püspöki leiratot, melyben a főgymnasiumi tanári fizetések-
nek és állásoknak a zsinati törvények értelmében való ren-
dezésére figyelmeztetett, egy oly javaslatot nyújtott be az
egyháztanács elé, a mely az egyházi adóalap teljes érintet-
lenül hagyása mellett legalább megközelítőleg eleget tesz a
felsőbb rendeletnek. Az egyháztanács egy szivvel lélekkel
elfogadta a felügyelőség javaslatát és elhatározta, hogy a
saját pénztárából fizetett tanároknak a jövő 1885. év január
havától kezdve 900 frtot és 200 frt lakbért, összesen 1100
frt évi fizetést utalványoz; (eddig 800 frt és 150 frt lakbér
volt a fizetés;) az ötödéves 40 frt korpótlék és nagys. Kovács
Ferencz és neje alapítványából élvezett évi járulékok épség-
ben hagyása mellett; a városi pénztárból fizetett három
tanári szék hasonló évi díjj utalványozása végett a város t.
törvényhatóságát elnökileg megkeresi, a törvényes rendes
10-dik tanári széket a jövő isk. év kezdetétől felállítja és
arra egyelőre 800 frt fizetés mellett helyettes tanárt alkal-
maz. — Teljes dicséret a derék vásárhelyi egyháznak, és
reméljük, a derék városnak is!

A képviselőház pénzügyi bizottsága november 21-én tar-
tott ülésében elfogadta azon pör-egyház, melyet a deb-
reczeni főiskola által az Apaffy-féle kósó követelésre nézve
az állam ellen indított pörben az állam és a főiskola kötött
egymással. E szerint a debreczeni főiskola lemond minden
igényéről, az állam pedig ennek fejében évenként 4000
forintnyi összeget fizet főiskoláknak.

*) Szül. 1816. Pinkafőn, Vas m. prépost, később szathmári
püspök, a jézsuiták plántálója, a szomorú emlékü csász. kir. iskola
tanácsos! Megh. Pesten, 1866. Mart. 27. K. F.

Tartalom: Zwingli Ulrik élete és reformatori működése főbb
vonásokban. Erdős József. — Válasz nt. Peterdy Károly és Sütő
Kálmán uraknak a „Vallás és zsidó történet“ czimű czikkre. Ko-
vács Lajos. — Tudósítás a ref. egyetemes konvent üléseiről. —
Anno 1674. Kálmán Farkas. — Különfélék.

Felelős szerkesztő: **Tóth Sámuel.** Szerkesztő társak:
Békési Gyula, Géresi Kálmán.